

fabrieken en installaties zou ontzeggen. Uiteraard werd daarbij in de eerste plaats gedacht aan de aardolie-installaties. Besloten werd dat die door de maatschappijen zelf in samenwerking met het leger vernield (of beter: beperkt vernield) zouden worden. De door de marine uit te voeren vernielingen waren, zoals bleek, in beginsel in mei '40 door admiraal Helfrich aangegeven – voor het leger stond vast dat uiteraard ook in zijn ressort getracht moest worden, alles te vernielen wat voor de Japanners van militaire waarde kon zijn. Besloten werd verder tot de vernieling van alle voorraden aan aardolie en haar derivaten, aan steenkool, aan sterke drank en aan bij de havens gereedliggende exportprodukten; voorts tot de beperkte vernieling van electriciteitsbedrijven, telefoon- en telegraafinstallaties, haveninstallaties, machinefabrieken, drukkerijen en bioscopen. Op het gebied der vernielingen had van Starkenborgh evenwel als richtlijn aangegeven dat de belangen van de inheemse en Indisch-Chinese bevolkingsgroepen moesten worden ontzien: de voedselproductiebedrijven (bijvoorbeeld de rijstpellerijen), de irrigatiewerken en de installaties voor de drinkwatervoorziening moesten gespaard blijven en ook de meeste bruggen, spoorbruggen uitgezonderd. Ook aan de transportmiddelen van de inheemsen mocht niet geraakt worden; dat sloot de prauwen in. 'Westerse' schepen evenwel dienden, als zij de Japanners in handen dreigden te vallen, tot zinken gebracht te worden.

Men ziet: er moesten omvangrijke vernielings-, hier en daar ook afvoerwerkzaamheden voorbereid worden. Die voorbereidingen werden toevertrouwd aan Afvoer- en Vernielingscommissies (op Java één per residentie) die bepaalden welke werkzaamheden zouden moeten worden uitgevoerd door aparte, gemilitariseerde Afvoer- en Vernielingscorpsen – daarin werden vooral leden van de z.g. noodformaties opgenomen. Soms waren die corpsen klein, maar Soerabaja, waar heel veel vernield moest worden, had er een van bijna drieduizend man (Europeanen, Indische Chinezen en inheemsen) die onder een kader stonden van één kapitein, twaalf luitenanten en zeven vaandrigs. Vastgesteld was ook dat, voorzover bij de vernielingen van springstoffen gebruik zou worden gemaakt (dat zou heel vaak het geval zijn), de genie van het Knil medewerking zou verlenen.

Nu de tweede vraag die bij het werk van de Staatsmobilisatieraad centraal stond: wat te doen wanneer Indië of een deel daarvan door Japan zou worden bezet?

De regering in Nederland had zich enkele jaren eerder die vraag gesteld met het oog op de mogelijke bezetting van Nederland door Duitsland – zij had toen in '37 een op het volkenrecht gebaseerd stuk